

Nr 200.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utövändet av statens tobaksmonopol; given Stockholms slott den 20 mars 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler frågan om utövändet av svenska statens tobaksmonopol och anför därvid följande:

Enligt 1 § förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket tillkommer rättigheten att i riket tillverka eller låta tillverka tobaksvaror uteslutande staten. Monopolet drives emellertid icke av staten själv utan av ett enskilt bolag, åt vilket statens monopolrättighet upplåtits. Utövändet av tobaksmonopolet har under hela mono-

poltiden varit anförtrött åt aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet. I avseende å detta bolags organisation må här nämnas, att bolagets aktiekapital utgör 30,000,000 kronor och är uppdelat i stamaktier å 29,000,000 kronor, vilka ägas av staten, samt preferensaktier å 1,000,000 kronor, vilka ägas till lika delar av fyrtio enskilda, av Kungl. Maj:t utsedda personer. Kungl. Maj:t tillsätter halva antalet styrelseledamöter, däribland ordförande och vice ordförande, samt en revisor, vilken skall vara jourhavande revisor. För dessa funktionärer har Kungl. Maj:t utfärdat särskilda instruktioner. Förhållandet mellan staten och monopolbolaget regleras närmare i ett efter riksdagens hörande den 5 maj 1936 träffat avtal, enligt vilket monopolrättigheten upplåtits åt bolaget för tiden 1 januari 1937—31 december 1942 (se prop. 1936/110; skriv. nr 126). Mellan staten och preferensaktieägarna gäller ett likaledes med riksdagens bemyndigande av Kungl. Maj:t ingånget avtal den 22 januari 1937, vilket främst åsyftar att säkerställa Kungl. Maj:ts beslutanderätt beträffande valet av preferensaktieägare. De nu gällande avtalen torde få såsom bilagor fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (*bilaga 1 och 2*).

I skrivelse den 20 februari 1942 har *styrelsen för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet* — under antagande att det icke skulle förefinnas någon erinran från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida att lämna bolaget förlängd oktroy — upptagit frågan om utformningen av nytt avtal med staten.

Styrelsen har i skrivelsen anfört i huvudsak följande:

I samband med tillkomsten av det nästföregående, den 26 maj 1930 ingångna avtalet uttalade sig Kungl. Maj:t och riksdagen för att oktroytiden lämpligen borde bestämmas till sex år utan automatisk förlängning och detta har även följts i det nu gällande avtalet. Vid ett fasthållande av denna uppfattning bör sålunda bestämmelsen i § 1 av avtalet angående tiden för upplåtelsen av tobaksmonopolets utövande ändras till att gälla från och med den 1 januari 1943 till och med den 31 december 1948, medan nämnda stadgande i övrigt icke synes behöva underkastas någon ändring.

Vad beträffar bestämmelsen i § 4 av avtalet om tobaksskattens debitering och inleverans vill styrelsen erinra om att riksräkenskapsverket i sin inkomstberäkning för budgetåret 1942/43 under punkten »Tobaksskatt» berört frågan om tidpunkten för tobaksskattens debitering inom monopolbolaget. Enligt nu gällande ordning hänför sig den för varje månad debiterade tobaksskatten till de tobaksvaror, som under samma månad av bolagets försäljningsorganisation — tobakskontoren — försålts till bolagets återförsäljare. Riksräkenskapsverket hade funnit det vara naturligare och ur arbetssynpunkt enklare att anknyta debiteringen av tobaksskatten till tidpunkten för varornas överförande från bolagets fabriker till tobakskontoren.

Därest statsmakterna skulle anse det av riksräkenskapsverket framförda förslaget böra realiseras, finnes från tobaksmonopolets sida icke någon invändning mot att stadgande i sådant syfte inarbetas i det nya avtalet för att därvid ersätta de under § 4 i nu gällande avtal intagna föreskrifterna.

Vidkommande avtalets övriga bestämmelser synes någon jämkning i desamma enligt styrelsens mening icke vara påkallad, och styrelsen har sålunda icke något att erinra mot att de i oförändrad lydelse intagas i det nya avtalet.

Departements-
chefen.

Det nuvarande avtalet mellan svenska staten och aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet om utövande av statens monopol å tillverkningen av tobaks-

varor inom riket utgår den 31 december 1942. Bolagsstyrelsen har utgått från att det nya avtalet i enlighet med vad statsmakterna i samband med tillkomsten av 1930 års avtal uttalade rörande den lämpliga längden av oktrotjtiden och på sätt därefter iakttagits skall avse en sexårsperiod. Jag har icke anledning till erinran häremot och föreslår sålunda, att med bolaget träffas avtal om tobakstillverkningen för nästkommande sexårsperiod.

Därest den ännu ej avslutade prövningen av spörsmålet om ordnandet av import- och detaljhandeln med tobaksvaror skulle under oktrotjtiden föranleda förändringar i det statliga monopolbolagets verksamhet, torde regleringen härav lämpligen kunna ske genom tilläggsavtal.

Några förändringar i sak av de nuvarande avtalsbestämmelserna ifrågasätter jag icke. Prövningen av den av riksräkenskapsverket väckta frågan om ändrad tidpunkt för tobaksskattens debitering inom monopolbolaget torde få anstå tills vidare.

Det med preferensaktieägarna träffade avtalet den 22 januari 1937 är anknutet till avtalet med monopolbolaget såtillvida att i § 1 av 1937 års avtal föreskrivits, att beträffande den rätt, som utöver vad bolagsordningen innehåller tillkommer preferensaktieägarna, skall gälla vad i avtalet den 5 maj 1936 mellan staten och bolaget stadgas. Då inga förändringar äro avsedda att göras i sistnämnda avtal och någon begränsning till tiden icke är uppställd i avtalet med preferensaktieägarna, torde detta få anses äga fortsatt giltighet.

För åvägabringande av det nya avtalet med monopolbolaget torde riksdagens bemyndigande böra inhämtas.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar för en tid av sex år från och med den 1 januari 1943 till och med den 31 december 1948 åt aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet upplåta utövandet av den staten enligt förordningen den 15 december 1914 (nr 436) uteslutande tillkommande rättigheten att i riket tillverka tobaksvaror med de rättigheter och skyldigheter, som därmed följa, och med iakttagande av de undantag och begränsningar, som i nyssnämnda förordning stadgas, samt på villkor i övrigt i huvudsaklig överensstämmelse med avtalet den 5 maj 1936 i samma ämne.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

L. Gabrielson.

A v t a l

angående utövandet av statens tobaksmonopol.

Emellan staten samt Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet, här nedan benämnt bolaget, är följande avtal träffat:

§ 1.

Med föranledande av 1 § i förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket upplåter Kungl. Maj:t å statens vägnar härmed för en tid av sex år från och med den 1 januari 1937 till och med den 31 december 1942 åt bolaget utövandet av staten utslutande tillkommande rättighet att i riket tillverka tobaksvaror med de rättigheter och skyldigheter, som därmed följa, och med iakttagande av de undantag och begränsningar, som i nyssnämnda förordning stadgas. För upplåtelsen skola i övrigt följande villkor gälla.

§ 2.

Bolaget må icke idka annan rörelse än sådan, som avser tobak och tobaksvaror, eller annan verksamhet än den, som äger samband med sagda rörelse.

Bolagets rörelse skall utövas i egen drift.

§ 3.

Det åligger bolaget:

att under den tid, avtalet gäller, utöva statens tobaksmonopol på sätt förutsattes i förordningen angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket och därvid noggrant uppfylla de förpliktelser, som enligt nämnda förordning åligga monopolets utöware,

att vid inköp, tillverkning och försäljning av tobaksvaror bedriva verksamheten på sådant sätt, att garanti vinnes för varor av god och jämn beskaffenhet, att behörig hänsyn toges till den konsumerande allmänhetens smak och vanor, och att den belastning, som avser att lämna vinst å rörelsen, kommer att vila i möjligaste mån jämnt å alla varuslag,

att vid försäljning av tobaksvaror tillämpa sådana prissättningsgrunder, att, under beaktande av önskvärdheten att undvika allt för ofta återkommande ändringar i prissättningen, bolaget icke beredes större inkomst av rörelsen, än att bolaget efter avskrivning och avsättning till fonder, i den mån sådan avsättning må förekomma, med säkerhet må kunna lämna vederbörlig utdelning å aktiekapitalet, och att vid prissättningen tillse, att den konsumerande allmänheten skyddas mot obehörig fördyring av varorna,

samt att, för vinnande av största möjliga besparing av omkostnader, å alla områden av sin verksamhet handhava rörelsen och anordna driften på det mest rationella och effektiva sätt.

§ 4.

För alla de tobaksvaror, vare sig inom riket tillverkade eller importerade, vilka av bolaget försäljas eller eljest utlämnas, ävensom för alla tobaksvaror, som enligt 22 § i förordningen angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket importeras för försäljning, skall bolaget till staten erlægga skatt till belopp, motsvarande de vid varje tid å tobaksvaror gällande skattesatser.

Bolaget skall den 10, 20 och näst sista dagen i varje månad till statskontoret inleverera ett belopp, motsvarande en tredjedel av den skatt å tobaksvaror, som kan beräknas belöpa för samma månad.

I samband med den skatteleverans, som verkställs näst sista dagen i månaden, skall slutlig avräkning äga rum mellan staten och bolaget beträffande de skattebelopp, som belöpa å de tobaksvaror, vilka bolaget under nästföregående månad levererat, eller för vilka bolaget under nästföregående månad uppburit den i 22 § i nyssnämnda förordning stadgade licensavgift. Skattebeloppen uträknas med ledning av bolagets böcker, och slutavräkningen för varje månad skall vara åtföljd av å nämnda böcker grundad uträkning av skattebeloppen, vilken skall vara å bolagets vägnar avgiven av verkställande direktören samt till riktigheten styrkt av jourhavande revisorn.

Vid skatteleveransen näst sista dagen i månaden göres avdrag för det belopp, som, enligt vad därom är särskilt stadgat, skall tillgodoföras bolaget för inköp under nästföregående månad av inom riket odlad tobak. Detta belopp skall beräknas efter den vikt, som anges å de av kontrollstyrelsens ombud till riktigheten bestyrkta vågsedlar rörande till bolaget levererad myckenhet av varan.

§ 5.

Det åligger bolaget att enligt de närmare bestämmelser, som därom äro eller varda utfärdade, inlösa tobak, tobaksvaror, specialmaskiner och specialverktyg för tillverkning av tobaksvaror ävensom cigarrettpapper och cigarretthylsor, vilka förklarats förbrutna eller eljest skolat enligt tullstadgan genom tullanstalts försorg försäljas å offentlig auktion.

§ 6.

Bolaget förbinder sig att noggrant uppfylla de förpliktelser, som åligga monolets utöfvare enligt bestämmelser, som äro eller må varda meddelade angående behandlingen av till riket inkommande tobak och tobaksvaror, samt i övrigt handhava befattningen därmed på ett för det allmänna tillfredsställande sätt.

§ 7.

Bolaget förbinder sig att lämna staten kontant gottgörelse för de understödsbelopp, som kunna komma att utgå på grund av bestämmelserna i kungörelsen den 7 juli 1921 (nr 409) angående understöd i vissa fall åt genom tobaksmonolets införande nödlidande personer eller enligt däremot svarande stadganden.

§ 8.

Staten skall hava rätt att, därest den så påfordrar och erbjuder lika förmånliga villkor, som vid upplåning hos annan kunna erhållas, lämna bolaget kredit intill det belopp, av vilket bolaget har mera stadigvarande behov.

§ 9.

För beredande av frågor, som skola avgöras av styrelsen, ävensom för behandling av andra spörsmål av större betydelse för bolagets verksamhet skall finnas ett direktörsråd. Rådet består förutom av verkställande direk-

fören av två personer, som styrelsen utser, därav minst en bland de av Kungl. Maj:t förordnade styrelseledamöterna. Därjämte deltagar i rådets överläggningar men icke i dess beslut den eller de avdelningschefer, på vilkas handläggning ärendet ankommer. Styrelsen utser ordförande och vice ordförande i rådet, vilket sammanträder på kallelse av ordföranden eller verkställande direktören.

I en av styrelsen utfärdad instruktion bestämmes närmare området för rådets verksamhet. Åtgärd i strid mot något av rådet gjort uttalande må icke vidtagas av verkställande direktören eller annan, med mindre styrelsen godkänner den ifrågasatta åtgärden.

Vid rådets sammanträden skall föras protokoll, varav avskrift omedelbart efter justeringen tillställs samtliga styrelseledamöter och revisorer.

§ 10.

1. Bolaget åtager sig att med belopp, som fastställas av Kungl. Maj:t, gälda ersättningar till styrelseledamot, styrelsesuppleant och revisor, som utsetts av Kungl. Maj:t, samt till revisor, som utsetts av fullmäktige i riksgäldskontoret.

2. Bolaget må ej för å bolagsstämma utsedd styrelseledamot och suppleant bestämma högre ersättning än av Kungl. Maj:t fastställts för av Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot och suppleant.

§ 11.

Bolaget skall till revisorernas disposition ställa erforderliga penningmedel att av dem användas för anordnande av sifferrevision och övrig kontroll, som de pröva nödig.

§ 12.

Bolaget må ej utan Kungl. Maj:ts medgivande förvärva aktie eller andel i annat företag.

§ 13.

1. Bolaget må årligen avskrika å byggnaders anskaffningsvärde högst två procent och å inventariers anskaffningsvärde högst femton procent. För ytterligare avskrivningar, som ej enligt lag skola ske, fordras Kungl. Maj:ts medgivande.

2. Skulle den till utdelning tillgängliga årsvinsten ej förslå till fem och en halv procent utdelning å bolagets preferensaktiekapital, skall staten vara förpliktad att av de enligt § 4 influtna skattemedel tillgodoföra bolaget så stort belopp, som erfordras för att utdelning å preferensaktierna av fem och en halv procent må kunna ske.

§ 14.

Därest annan än bolaget erhåller rättighet att utöva statens tobaksmonopol för tid efter den, under vilken detta avtal är gällande, skall den nye innehavaren berättigas och förpliktas att övertaga bolagets för rörelsens bedrivande erforderliga tillgångar, såsom varulager, fastigheter, inventarier, förbrukningsartiklar, recepter m. m., ävensom förpliktas att i den mån sådant lämpligen kan ske, bibehålla hos bolaget anställd personal. Vid överlåtelse, som nu sagts, skall värdering av tillgångar, som ifrågakomma till övertagande, i den mån överenskommelse ej kan träffas, hänskjutas till avgörande enligt lagen om skiljemän.

§ 15.

De rättigheter, som på grund av detta avtal tillkomma bolaget, må icke utan statens samtycke å annan överlåtas.

§ 16.

Skulle tvist uppstå mellan staten och bolaget rörande rätta tolkningen av detta avtal, skall dylik tvist avgöras enligt lagen om skiljemän.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade och mellan parterna utväxlade.

Stockholm den 5 maj 1936.

För Svenska staten
enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande:

För Aktiebolaget Svenska
Tobaksmonopolet
enligt bolagsstämmans bemyndigande:

Ernst Wigforss.

Joh. Hellner.

Bilaga 2.

A v t a l

**angående preferensaktiekapitalet i Aktiebolaget Svenska
Tobaksmonopolet.**

Sedan staten i avtal den 5 maj 1936 med aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet för en tid av sex år från och med den 1 januari 1937 till och med den 31 december 1942 åt bolaget upplåtit rätt att utöva statens tobaksmonopol, har beträffande preferensaktierna i bolaget träffats följande avtal att gälla från och med den 1 januari 1937 mellan, å ena sidan, staten och, å den andra, undertecknade — — —.

§ 1.

I fråga om den rätt, som, utöver vad bolagsordningen innehåller, tillkommer preferensaktierna, gäller vad i avtalet den 5 maj 1936 mellan staten och bolaget stadgas.

§ 2.

Envar av preferensaktieägarna tillförsäkrar staten rätt att, när helst Kungl. Maj:t så påfordrar, till parikurs inlösa samtliga honom tillhöriga preferensaktier eller det antal därav, som Kungl. Maj:t bestämmer, jämte kuponger, som ej förfallit till betalning, med tillägg av fem och en halv procent ränta, i den mån sådan ej genom utdelning guldits.

§ 3.

Preferensaktieägarna förbinda sig att icke överlåta aktierna till annan än staten eller den Kungl. Maj:t godkänner såsom innehavare av aktierna.

Vid överlåtelse av aktie till annan än staten skall preferensaktieägare tillförbinda ny innehavare att underkasta sig de förpliktelser, detta avtal innehåller.

§ 4.

Till säkerhet för statens rättigheter enligt detta avtal pantsätta preferensaktieägarna ifrågavarande aktier, vilka för detta ändamål, in blanco transporterade, överlämnas till Sveriges riksbank under förbud för banken att annat än med Kungl. Maj:ts medgivande och på villkor, som Kungl. Maj:t må bestämma, utlämna aktierna. Och tillförsäkra preferensaktieägarna staten rätt att, om preferensaktieägarna brista i fullgörandet av åtagna förpliktelser enligt detta avtal, utan iakttagande av i lag stadgade föreskrifter, på sätt staten finner lämpligt realisera panten samt därur göra sig betald för sina ersättningsanspråk.

Utän hinder av vad nu sagts må preferensaktieägare i riksbanken eller — utan att aktierna uttagas från riksbanken — i annan bank, vars reglemente blivit av Kungl. Maj:t fastställt, ställa aktierna såsom pant med förmånsrätt framför statens ersättningsanspråk för ett fordringsbelopp av högst aktiernas parivärde jämte ränta, motsvarande den å aktierna belöpande utdelningen. Sådan pantsättning må dock ske allenast på villkor, att panten ej må realiseras utan att Kungl. Maj:t på förhand underrättats och erhållit tillfälle att bevaka statens rätt.

§ 5.

Om preferensaktieägarnas förpliktelser enligt detta avtal skall anteckning göras å aktiebrev.

§ 6.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade, av vilka staten tagit ett och preferensaktieägarna genom av dem utsedd representant ett.

Genom detta avtal skall avtalet den 16 december 1930 om preferensaktierna i bolaget anses vara upphävt.

Stockholm den 22 januari 1937.